

WINTER
05/2024

vogels

SAMEN
VOOR VOGELS
EN NATUUR

Hoe kun je zelf
vogels beschermen?

**‘Ganzenbeleid
mislukt’**

5 onopvallende
schoonheden

Vogelbescherming
NEDERLAND

Paarse strandlopers geven kleur aan onze 'rotskust'

TEKST RUUD VAN BEUSEKOM

Nu te zien in Nederland: paarse strandlopers. Ruud van Beusekom van Vogelbescherming kwam te tegen op Spitsbergen en ziet deze bikkels geregeld op de basaltblokken langs de Nederlandse kust.

Spitsbergen, begin juni. Ik wandel op een gravelweggetje aan de rand van het dorpje Longyearbyen. Om je zonder geweer aan de schouder buiten de bebouwde kom te begeven, is absoluut verboden. Het idee om deze regel aan mijn laars te lappen komt niet bij me op – daarvoor is de kans op een onwelgevallige ontmoeting met een ijsbeer net iets te groot. Het is ongebruikelijk warm, een graad of 21, de sneeuw smelt in rap tempo. Overal zijn kleine plasjes en sijpelt smeltwater van de flauwe hellingen van de bergen. Hoog boven me in de intens blauwe, arctische lucht cirkelen groepen kleine alken rond, als zwermen spreeuwen. Brandganzen en kleine rietganzen zoeken hun voedsel tussen de her en der geparkeerde sneeuwscooters van de dorpelingen.

Eigenlijk zoek ik naar het alpensneeuwhoen. De ondersoort van Spitsbergen welteverstaan, kleiner dan die van Scandinavië. Ook de her en der sjokkende rendieren zijn hier kleiner dan in Lapland. Vertederend zijn ze ook, met hun ronde snuit en korte poten. Niet te missen zijn de alom aanwezige paarse strandlopers, die hier broeden in de toendravegetatie, soms vlak tegen Longyearbyen aan. Ze zijn net als in Nederland tam en ik vergaap mij van dichtbij aan de merkwaardige balts van de mannetjes die daarbij regelmatig één vleugel omhoogsteken om er mee te 'vlaggen' en zo de aandacht te trekken van de vrouwtjes. In zangvlucht verraden zij zich door een hoge triller gevolgd door lage, haast zoemende geluiden, wat ongeveer klinkt als 'wrrèèèè... wrrèèèè... wrrèèèè ...'.

De paarse strandlopers zijn nu in zomerkleed. De veren van het zomerkleed zijn net als die van het winterkleed perfect aangepast aan de omgeving, maar hebben op de bovendelen iets meer kleur. De soort broedt dus hoog noordelijk, op toendra's en fjell's, van Arctisch Canada, Groenland, Spitsbergen, IJsland, via Noord-Noorwegen, Franz Jozef Land, Nova Zembla tot Tajmyr in Noord-Siberië. Maar ook nog niet eens zó ver van Nederland vandaan, in Zuid-Noorwegen, in het Scandinavisch Hoogland. Een heel kleine populatie broedt in de Schotse Hooglanden.

Paarse zweem

Een asgrijze, waterkoude dag op Texel, januari. Tegen de wind in, de plekken met drijfzand vermijdsend, sjouw ik met telescoop en camera over de grote strandvlakte ten noorden van de vuurtoren naar de Eierlandse Dam. Opgeworpen met grote stukken zwart basalt om te zorgen dat Texel aan deze kant niet te veel afkalft. De beloning bij aankomst is geen verrassing, want ze zijn er gewoon: paarse strandlopers. Zoals altijd zijn ze heerlijk tam. Een flauw zonnetje

PAARSE STRANDLOPER EN STEENLOPER Arnold Meijer/Agami

beschijnt het voor strandlopers unieke donkere verenkleed. Dat 's winters nog donkerder is dan het zomerkleed en van een lastig te omschrijven kleur is. Grijszwart, met als je heel goed kijkt een zweem van – jawel! – paars. In combinatie met de gele snavelbasis en de haast geeloranje poten is de paarse strandloper onmiskenbaar. Daar waar de zee op het basalt beukt, vind je de paarse strandloper. Op de grens van het opspattende zeewater, dat hij behendig ontwijkt door steeds even op te vliegen, schuifelt *Calidris maritima*, zoals z'n wetenschappelijke naam luidt, rond in zijn rotsige wereldje. Op zoek naar klein, dierlijk zeespul als slakjes, mossels en vlokreeftjes, maar ook insecten (kevers, vliegen), wormpjes en kleine visjes. Soms gaat de paarse strandloper voor vega en snoept hij van algen.

Paarse strandlopers zie je vaak met steenlopers, ook van die bikkels, maar met een veel minder gespecialiseerd leefgebied en voedsel. Een steenloper eet zelfs toegeworpen patat, waar de paarse strandloper zijn neus voor optrekt. Een kunstmatig, door onze 'waterstaters' geschapen leefgebied van pieren, dijken en dammen echter, daar trekt de paarse strandloper zijn neus niet voor op. Omdat juist dat aan onze kust schaars is, is ook de paarse strandloper schaars: hooguit zo'n vijfhonderd exemplaren overwinteren in ons land.

Dik verenpak

Het aantal dat bij ons het winterhalfjaar doorbrengt, wordt langzaam maar zeker steeds minder. Vermoedelijk trekken paarse strandlopers

ZELF PAARSE STRANDLOPERS ZIEN?

Bekende plekken zijn de zeedijk tussen Den Helder en Huisduinen, en de pieren van IJmuiden, Scheveningen en Hoek van Holland. In de Delta vind je ze op de Brouwersdam, de Westkapelse Zeedijk en bij Breskens en Cadzand. Op de Waddeneilanden vind je ze vooral op strekdammen, zoals op Vlieland en op de Eierlandse Dam op Texel. Op de vaste verblijfplaatsen worden, zo blijkt uit onderzoek met kleurringen, vaak maandenlang en van jaar op jaar dezelfde individuen aangetroffen. In het binnenland is een paarse strandloper erg zeldzaam. De paarse strandloper is een tamme vogel, maar ga niet tot het uiterste en houd altijd afstand als paarse strandlopers voedsel zoeken. Kom je een rustend groepje tegen, loop er omheen en jaag de vogels niet op. Paarse strandlopers: ze zijn maar met weinig en verdienen daarom onze aandacht.

steeds minder ver naar het zuiden, mogelijk onder invloed van de alsmaar zachtere winters in West-Europa. De kusten van Noorwegen en Schotland bieden blijkbaar genoeg voedsel voor een paarse strandloper. Hij is zelfs aan de noordkust van Noorwegen te vinden, aan de Barentszee. Het is daarmee de meest noordelijk overwinterende strandlopersoort. Want als bijvoorbeeld de krombekstrandloper lekker in Afrika zit, trotseert de paarse strandloper een bar klimaat. Klaarblijkelijk is het grote aanbod aan voedsel aantrekkelijk, bovendien hoeft hij niet zo ver te vliegen naar het broedgebied. Wat wel helpt om zo noordelijk te blijven in de winter is het extra dikke verenpak, vergeleken met andere strandlopers. ➤

Paarse strandlopers broeden op Spitsbergen.

foto: Heike Odermatt/Nature in Stock

Futen in al hun pracht

TEKST GERT OTTENS
FOTOGRAFIE MISJEL DECLEER

Futen zijn tegelijk gewoon én bijzonder. En dan hebben we het hier niet alleen over dé fuut die vrijwel iedereen uit het park of de gracht kent, maar ook de andere soorten futen die in Europa voorkomen: dodaars, roodhalsfuut, geoorde fuut en kuifduiker. Een nieuw boek met als titel *Een leven op en onder water* laat ze in al hun glorie zien.

FUUT

Auteur Jan Johan Vlug van *Een leven op en onder water* is al heel lang een bevlogen futenonderzoeker en publiceerde meerdere – ook meer wetenschappelijke – artikelen en boeken, waaronder *De fuut*, een monografie in de reeks van Atlas Contact. De Vlaamse fotograaf Misjel Decler is evenzeer enthousiast over deze prachtige, interessante vogels en legt zich er vooral op toe ze zo mooi en goed mogelijk vast te leggen. Ze sloegen de handen ineen en produceerden dus een boek waarin

alle facetten van het leven van de Europese futensoorten voor het eerst in woord en beeld aan bod komen.

Flamingo's

De eerste hoofdstukken gaan over wat een fuut een fuut maakt en wat elke fuut of fuutachtige onderscheidt van de andere. De makers van het boek behandelen hier zowel de herkenning van de futen, als ook de verwantschap en verschillen met andere watervogels. Wist je

bijvoorbeeld dat futen eerder verwant zijn aan de flamingo's dan aan de – ogenschijnlijk meer gelijkende – familie van de duikers? Ook maken we kennis met de voorwaarden die futen stellen aan hun leefgebied, welke prooidieren ze daar belagen en hoe het de verschillende soorten vergaat in (vooral) de Benelux maar ook daarbuiten. Dit levert een wisselend beeld op – de ene gaat het voor de wind, andere zitten in het verdomhoekje, maar ook per jaar kunnen er verschillen zijn. De gevolgen

van klimaatverandering spelen hierbij een rol. Droogte op een plek leidt bijvoorbeeld tot kolonisatie van weer andere gebieden.

Dansen met futen

Bijna alle futen wereldwijd staan bekend om hun uitgebreide baltsgedrag, bij de één nog breedvoeriger dan de ander. In ons land is het vooral de fuut die eruit springt met hun omstandige liefdesspel. In een choreografie waar het Nationaal Ballet nog inspiratie uit kan

Door de lage standpunten van de foto's lijkt het alsof je tussen de futen zwemt

ROODHALSFUUT

halen, maken man en vrouw elkaar het hof in een stijlvolle dans, compleet met cadeautjes aan de eega. Dit moet je eigenlijk zien om te geloven – liever nog in het echt natuurlijk – maar de makers van het boek doen een uitstekende poging het fenomeen over te brengen.

Sociaal en asociaal

Bij broedparen van de futen gaat het er dus harmonieus aan toe. Ten opzichte van andere broedparen zijn ze deels ook best gezellig. Gebroed wordt vaak in kolonievorm, zelfs met andere vogelsoorten als meeuwen en sterns. Hierbij profiteren de futen van de waakzaamheid van bijvoorbeeld kokmeeuwen. Maar futen hebben ook een andere kant. Ze laten zich van een minder sociale kant zien als het gaat om het verdedigen van partner of territorium, met felle interacties tot gevolg. Deze aspecten worden in het boek uitvoerig beschreven, maar vooral erg mooi weergegeven in series foto's.

Een leven op en onder water heeft als ondertitel 'Gedrag en ecologie van de vijf Europese futensoorten'. En daar is geen woord (noch

beeld) aan gelogen. Alleen al door de veelheid aan portretten, vanuit een laag standpunt waardoor het lijkt alsof je tussen de vogels zwemt, heeft het iedere vogelliefhebber iets te bieden. En wanneer we dit koppelen aan de kwantiteit en kwaliteit aan informatie over het leven van 'onze' futensoorten krijgen ze in dit boek de aandacht die ze verdienen. ✕

MISJEL DECLEER IN DE VOGELBOEKENPODKAST
Luister naar de ontberingen die fotograaf Misjel Decler onderging

om de mooie foto's voor *Een leven op en onder water* te maken. Misjel vertelt honderduit in onze Vogelboekenpodkast over de achtergronden bij dit boek. Ga naar vogelbescherming.nl/vogelboekenpodkast of luister via Spotify of Apple podcasts.

HAMERHOEN Kevin Schafer/Nature in Stock

De vergeten kip met de gouden eieren

“Ze wisten niet wat een maleo was.” Aan het woord is Marc Argeloo, voormalig hoofd van de afdeling Bescherming van Vogelbescherming. Hij sprak in 2022 een groep kinderen op het Indonesische eiland Sulawesi. Al meer dan dertig jaar houdt Marc zich bezig met de maleo en schreef er een boek over. Dat kinderen van nu niet meer weten wat een maleo is, vindt hij zorgelijk.

De maleo, of op z'n Nederlands 'hamerhoen', behoort tot de familie van de grootpoothoenders en komt alleen op Sulawesi voor. Grootpoothoenders vormen een groep vogels met een wel heel bijzondere wijze van broeden. Dat doen ze namelijk niet zelf. Ook niet door als een koekoek eieren te leggen in 'andervrouws' nest, maar door ze te laten uitbroeden op stranden in door de hete zon verwarmd zand, in geo-

thermische verwarmd vulkanisch zand of in hoge broeierige hopen bladeren in het bos. Na twee maanden komt het jong uit het ei en wurmt zich dan door het zand of de bladeren naar buiten.

Enorme poten

Wereldwijd zijn er nog tweeëntwintig soorten grootpoothoenders. Het waren er meer, maar de afgelopen duizenden jaren zijn er, waarschijnlijk door jacht, meerdere uitgestorven. Die tweeëntwintig leven verspreid over Indonesië, de Filipijnen, Oceanië, Australië en eilanden bij India. De maleo en zijn soortgenoten zijn forse vogels met zoals de naam al zegt enorme poten. De eieren zijn van het formaat vijf keer kippenei en geliefd bij de bevolking. Eeuwenlang was de handel en consumptie in de 'gouden eieren' een belangrijke economische activiteit en verweven met de lokale cultuur. Eieren rapen voor consumptie of rituelen is er niet meer bij. De maleo staat op de internationale Rode Lijst als ern-

stig bedreigd. Ontbossing, vooral langs de kusten, is daarvan de belangrijkste oorzaak. En nieuwe bedreigingen komen eraan: de winning van nikkel voor de energietransitie en de stijging van de zeespiegel die de stranden bedreigt. Daartegenover staan gelukkig ook meerdere beschermingsprojecten waarbij onder meer ook broedplaatsen worden beschermd. Met de neergang van de maleo verdwijnt uit het collectief geheugen van Sulawesi een vogel met een grote betekenis voor het eiland. Toen Marc ruim dertig jaar geleden ouderen interviewden wisten zij nog te vertellen over de eieren, nu weten hun achterkleinkinderen al niets meer van 'de kip met de gouden eieren'.

Zo'n 11.000 vogelsoorten leven er op aarde. Kees de Pater haalt hele bijzondere soorten voor het voetlicht, al zijn de algemene vogels hem net zo lief.

Help vogels met 7 alledaagse daden

Bij het beschermen van vogels zetten de acties van overheden en bijvoorbeeld de landbouwsector de meeste zoden aan de dijk. Vogelbescherming spreekt ze vastberaden en vasthoudend aan op die verantwoordelijkheid. Maar, je kan natuurlijk zelf óók van alles doen: 7 voorbeelden uit de dagelijkse praktijk.

TEKST JEANET VAN ZOELN, ARJAN BERBEN
ILLUSTRATIES ELWIN VAN DER KOLK

Met de kleinste daden kan je soms uiteindelijk een verschil kan maken in het grote geheel. Niet alleen, maar wel als alle mensen die dit lezen meedoen en zo een voorbeeld vormen voor weer anderen. Je kan natuurlijk veel meer doen, maar deze lijst is een goed begin. >

1

VOGELVRIENDELIJKE KOFFIE EN ZUIVEL KOPEN

Je kan in de winkel bewuste keuzes maken die beter uitpakken voor vogels en natuur. Bijvoorbeeld voor je koffie. Nederlanders behoren tot de grootste koffieleuten ter wereld, dus wat we doen kan een verschil maken. Koop bijvoorbeeld koffie met het Rainforest Alliance-logo. Rainforest Alliance zet zich in voor natuurbehoud en betere sociale omstandigheden in landbouw en bosbouw. Word je soms gek van alle keurmerken, kijk dan op de website milieucentraal.nl welk keurmerk echt iets voorstelt. Kies als je zuivel gebruikt ook daar bewust in. Vogelbescherming heeft zich onder meer ingespannen om 'weidevogelvriendelijkheid' opgeno-

men te krijgen in het Beter Leven Keurmerk van de Dierenbescherming. Dat kan een uitgangspunt zijn bij het maken van je keuzes, net als de aanwezigheid van ons eigen logo op zuivelverpakkingen. Omdat grutto's en andere weidevogels rechtstreeks afhankelijk zijn van hoe melkveehouders hun bedrijf runnen, is het goed om die boeren te steunen die vogels de ruimte geven om te leven. Lees er meer over via vogelbescherming.nl/vogelvriendelijkezuivel.

foto: Pixabay

LANDKAARTJE Hans Aarden

ACTIES IN EIGEN TUIN

Alle vogels willen voedsel, veiligheid en zich kunnen voortplanten (de 3 V's). Dan helpt het niet als tuinen bestaan uit tegels en schuttingen. Ben je een tuinbezitter, vergroen je tuin dan alsjeblieft met bijvoorbeeld bloeiende bloemen of een dichte struik, gebruik nooit gif en koop alleen planten die door de test komen van tuinernietin.nl. Dat zijn mooie soorten, die hier in het wild ook groeien en de Nederlandse natuur een hand-

je helpen omdat ze voedsel bieden aan inheemse insecten als bijen en vlinders. En... *last but not least* koop biologisch. Er zijn steeds meer biologische kwekers te vinden online, ook in jouw buurt. Ook via vogelbeschermingshop.nl vind je een assortiment biologische inheemse planten. PS Geef of koop je graag een bloemetje voor in een vaas, koop dan ook biologisch. De sierteelt is een grootverbruiker van bestrijdingsmiddelen.

2

BESCHERM VOGELS TEGEN PLASTIC

Het lijkt een open deur, maar er is nog veel winst te behalen door bewuster om te gaan met plastic. Vermijd bijvoorbeeld plastic voor eenmalig gebruik, zoals tasjes, boterhamzakjes, rietjes, plastic bekertjes, waterflesjes enzovoort. En laat geen ballonnen op. Op veel plekken mag dat gelukkig ook niet meer. 80 procent van de Nederlandse gemeenten heeft het inmiddels verboden. Een mooi voorbeeld hoe snel een nieuw gebruik 'gewoon' kan worden. Plastic-preventie is belangrijk, want naar schatting 5 miljard ton plastic ligt ergens op een vuilnisbelt of is in

ons milieu terechtgekomen. Daarvan stroomt wereldwijd elk jaar tussen de 5 en 13 miljoen ton plastic de grote oceanen in (Bron: Plastic Soup Foundation). Afschuwelijk om te zien en ongezond, want kleine microdeeltjes hiervan komen ook in ons voedsel terecht. Maar nog erger zijn de gevolgen voor dieren, waaronder veel soorten zee- en kustvogels zoals albatrossen. Ze eten het plastic op, omdat ze het aanzien voor voedsel, waardoor hun maag er geleidelijk mee gevuld raakt en ze sterven van de honger. Of oievaars die post-elastieken eten en daaraan sterven.

JAN-VAN-GENT Shutterstock

3

STEEL GEEN VUURWERK AF

Knallend het nieuwe jaar in. Voor velen een drie-eenheid met oliebol en champagne. Jaar op jaar blijkt uit de radarbeelden dat vogels zich rot schrikken en met miljoenen tegelijk de lucht ingaan en zo energie verspelen die ze in de winterperiode hard nodig hebben om te overleven. Er zijn uiteraard nog meer redenen

- buiten het werkveld van Vogelbescherming - om met vuurwerk te stoppen. Huisdieren zijn dagenlang panisch. Hulpverleners worden ermee bekogeld. Het kost ogen en vingers en soms levens. Als je het objectief bekijkt, is het eigenlijk gekkenwerk dat consumenten nog zelf vuurwerk mogen afsteken.

4

foto: Pixabay

5

RESPECTEER DE NATUURWETGEVING

Een opgeschoten haag snoeien in mei is de normaalste zaak van de wereld. Tot het moment dat er een merel broedt, want dan verstoor je deze vogel en ben je in strijd met de wet bezig. Dat is natuurlijk meestal onbedoeld, maar juist daarom goed om je er bewust van te zijn. Laat tijdens het broedseizoen dus grote tuinwerkzaamheden achterwege, of controleer in elk geval goed op nesten. Wil je meer over deze materie weten - de nesten van gierzwaluwen en huismus - zijn het hele jaar beschermd bij-

voorbeeld - lees dan het boek *Vogels en de Wet* van Harm Dotinga, jurist van Vogelbescherming. Voorbeeld twee: een heerlijke strandwandeling met de hond. Lekker, tot je hond enthousiast door een vogelbroedgebied raust en de dwergstern of strandplevier nog net een tikkie kwetsbaarder maakt. Weer geen kuikens dit jaar en mogelijk een dikke boete. Wederom: niet kwaad bedoeld, maar wel goed om te beseffen. Wil je hier meer over weten, kijk dan op vogelbescherming.nl/verstoring.

foto: Shutterstock

Vlieg met ons mee

Vogels geven het leven kleur. Van de koolmees op uw balkon tot die zeldzame soort in de natuur, ze verdienen onze bescherming. Nu, maar ook over tien, twintig of vijftig jaar. Uw steun is daarbij onmisbaar. Met een gift in uw testament laat u zien hoeveel de vogels voor u betekenen.

Wilt u meer weten over nalaten aan de vogels?

Bij onze ledenadministratie kunt u de informatiefolder over nalatenschappen aanvragen, of een persoonlijk gesprek met Jaap Hijmans, onze adviseur nalatenschappen. Dat is geheel vrijblijvend en er zijn geen kosten aan verbonden. U bereikt hen via 030 693 7700 of ledenadministratie@vogelbescherming.nl.

Op vogelbescherming.nl/nalaten vindt u meer informatie. Staan de vogels al in uw testament? Fijn als u het ons laat weten. Bedankt voor uw betrokkenheid!

Alphons van Meijgaarden besloot Vogelbescherming tot erfgenaam te benoemen.

"Ik maak me grote zorgen om onze weidevogels en kies voor de vogels.

Na een aantal gesprekken heb ik Vogelbescherming ook als executeur aangewezen.

Als ik er straks niet meer ben, weet ik dat de afhandeling in goede handen is. Dat geeft me veel rust en een zorg minder."

HEIKEL PUNT: HUISKATTEN

De huiskat: een vriend, een troost, voor sommige mensen een lichtpuntje op de dag, maar ook een rover... Het aantal katten in Nederland ligt tussen 3,6 miljoen en 4,7 miljoen. Dit zijn ruim 3 miljoen huiskatten, een half miljoen zwervkatten en 135.000 tot 1,2 miljoen verwilderde katten in het buitengebied. Door deze enorme aan-

tallen is de kat het meest voorkomende roofdier in Nederland. Een goede manier om rechtstreeks vogelleven te redden: door katten altijd binnenshuis te houden, of in ieder geval in afgesloten buitenruimtes, of aangelijnd. Wil je meer weten over hoe Vogelbescherming naar katten kijkt, ga naar vogelbescherming.nl/huisdierenstandpunt.

foto: Shutterstock

6

Vogels zijn ons alarm-systeem voor als er iets mis is in de natuur

foto: Martin Hierck/Kina

BEKIJK VOGELS EN DEEL WAT JE ZIET

7

Vogels zijn ons alarmsysteem als er ergens iets mis is. Ze leven wereldwijd en reageren snel op veranderingen. Maar, dan moeten we wel zien bij te houden hoe het met vogels gaat en daar vervolgens naar handelen. Dat kan alleen als veel mensen vogels kijken, tellen en doorgeven wat ze zien. Doe daarom mee met projecten als:

1. De jaarlijkse Tuinvogeltelling eind januari: tienduizenden mensen tellen jaarlijks op hetzelfde moment. Een bijzondere ervaring en een overvloed aan informatie voor Vogelbescherming. Tel mee via tuinvogeltelling.nl.

2. De Jaarrond Tuintelling: tuinen beslaan een groot deel van Nederland en vormen samen een enorm natuurgebied. Maar, wat er allemaal in leeft en over hoe we die tuinnatuur kunnen beschermen weten we nog te weinig. Help mee dat te veranderen: jaarrondtuintelling.nl.
3. Het Meetnet Urbane Soorten (MUS): wat meer ervaren, vrijwillige vogeltellers volgen 75 broedvogelsoorten in de bebouwde kom. Kijk op sovon.nl hoe je kan meedoen. Daar staan ook andere telprojecten. ✂